

Ako na kraju izvršimo analizu ovih dvostrukih ispravaka, dobit ćemo slijedeće podatke: Od ukupno 104 riječi ili izraza, koje je Marin Pavlinović označio kao pogrešne i dao za njih svoje ispravke, samo su dvije prave pogreške, zamjena imena koju je počinio redaktor. Ima ukupno 31 štamparska pogreška; od tih je u devet slučajeva Pavlinović uočio pogrešku, ali nije dobro shvatio o kojoj se pravoj riječi radi (a nije uvijek ni mogao bez suočavanja s originalom), te je predložio pogrešan ispravak. Pravopisnih pogrešaka ili omaški autora pisama ima 28. Od toga ih je 11 lako uočljivih, koje svaki čitač sam može pravilno razumjeti, a za 17 težih slučajeva redaktori su dali ispravak u bilješkama pod tekstem ili u indeksu. Pravih gramatičkih pogrešaka autora pisama ima u ovom popisu 14, no one većinom ne ometaju razumijevanje teksta. U 14 slučajeva ne radi se ni o kakvim pogreškama nego o jezičnim osobitostima, bilo morfološkim bilo leksičkim. I na kraju, na 15 mjesta je Marin Pavlinović tekst sasvim krivo shvatio ili površno pročitao i za pogreške uzeo riječi kojima nije shvatio značenje, te proizvoljno, ponekad sasvim u neskladu s kontekstom, predložio svoj ispravak. Tako primjerice: Kolin-Köln, anelo-almeno, vergato-versato, kaija (od kajel)-haje, osvem-osim, peremtorni-meritorni, Pauli (gen.)-Paulus, franjevačko gimnazije (sr. rod)-franjevačka gimnazija itd.

Upravo ove grube pogreške koje je on sam počinio »ispravljajući« originalni tekst najbolje pokazuju kako je veoma sumnjiv posao ispravljanje teksta originala. I jedan od razloga poradi kojih je prihvaćena praksa da se kod publiciranja historijskih izvora u znanstvene svrhe njihov tekst nikako ne dira je, uz druge, i taj, da se onemoguću svako samovoljno i nepouzdanu subjektivno tumačenje koje se prezentira kao izvor.

Benedikta Zelić-Bučan

ODGOVOR PROF. B. GRAFENAUERU

Prof. Grafenauer se uvrijedio što sam se u HZ XVII usudio kvalificirati jednu od njegovih koncepcija »pozitivističkom tezom« (u singularu) i to onu za koju kaŕem — prepisujem doslovce — »da je 'zajednica dvanaest plemena' nastala u XIV st. zato da brani ugroŕene privilegije«. ¹ Budući da je bilo *izričito naglašeno* o kojoj se to tezi radi, prof. je Grafenauer učinio krivo kad je moju tvrdnju da mu je JEDNA teza pozitivistička proširio na »celotno koncepciju tega prikaza« ² o feudalizmu, traŕeći od mene da mu »s stvarno analizo mojega dela« ³ dokaŕem da je pozitivist.

Radi se o poznatoj tezi prof. N. Klaić, koju je prof. Grafenauer akritički preuzeo. A pozitivizam ove teze sastoji se u tome što ona tumači određenu društvenu situaciju i ustanovu pomoću njih samih, ne promatrajući ih u razvitku i ne povezujući ih s onim društvenim situacijama i ustanovama, koje su njima prethodile.

Budući da prof. Grafenauer izričito naglašava: »Trdim da je moje delo dovolj široko da bi morala značilnost, kakšno mi pripisuje prof. Mandić, marsikje izbiti na dan«, ne možemo se oteći dojmu da je od bilj. 24. na str. 522 HZ

⁵ O. Stanko Petrov, Franjevačka klasična gimnazija u Sinju, Sinjska spomenica, Sinj, 1965, str. 184.

¹ HZ XVII, 509.

² HZ XIX—XX, 522, bilj. 24.

³ na i. mj. 532.

XIX—XX, u kojoj traži da analiziram njegov članak u Enciklopediji Jugoslavije, on proširio taj zahtjev na čitav svoj životni opus.

Svakom bi naučnom radniku i te kako godilo da neki drugi takav radnik ostavi po strani sve svoje poslove da bi se posvetio ljetopisnom izučavanju samo njegovih djela još za njegova života, a ne poslije smrti kako se to obično katkad radi. Ali želje prof. Grafenauera su predimenzionirane te pokazuju ono, što smo već istaknuli u Zgodovinskom časopisu,⁴ tj. da nešto nije u redu s njegovom matematikom. A niti s filozofijom. Zar je moguće u nauci služiti se poetičkom figurom *pars pro toto* i smatrati povrijeđenom vlastitu nepogrešivost, ako joj se spočitne da je u svojem opusu dopustila određenu, i to jednu jedinu, pozitivističku tvrdnju. Do sada nismo znali da je u matematici, a i u životu dio, tj. razlomak jednak cjelini pa smo prof. Grafenaueru veoma zahvalni i za tu pouku!

Iz filozofijskog aspekta važi to isto. Neku pojavu određuju oni njezini aspekti iste vrste koji su količinski veći od svih ostalih karakteristika te pojave. To znači: da se nekoga može kvalificirati pozitivistom, treba da je *većina* njegovih koncepcija pozitivistička, što za prof. Grafenauera nisam nikada tvrdio, jer je riječ samo o jednoj takvoj tezi. Dakako, teorijski i matematički ne mogu isključiti da ih u opusu prof. Grafenauera ima i više. Ali nemam ni vremena ni volje da bih to dokazivao, pretvarajući se u ljetopisca i apologetu prof. Grafenauera. Takat zahtjev pokazuje također da — pored matematičkih i filozofijskih — postoje određene gramatičke poteškoće s obzirom na razliku između singulara i plurala, odnosno između jednine i množine. To nerazlikovanje vodi do toga da prof. Grafenauer puca iz topa na utvare što ne postoje u stvarnosti i pri tom, dakako, ne ubija nikoga.

Ostavimo po strani konstataciju da takav metodologijski postupak može izazvati razmišljanja o znanstvenim metodama određenoga naučnoga radnika prema pravilu — ako netko u polemici brka singular s pluralom, onda mu se to isto može dogoditi i u znanstvenom radu na štetu rezultata ovoga. Važnije je ustanoviti činjenicu da se prof. Grafenauer uvrijedio zato što je mislio da sam ga proglasio pozitivistom. Nije mi poznato koju je ideologiju on prihvatio kao svoju. Ako je to marksistička, onda je osjetljivost njegova posve neumjesna jer su mu se potkrale tri pogreške, koje se nekom uvjerenom i osvjedočenom marksistu ne bi smjele dogoditi.

Prva od tih pogrešaka sastoji se u tome da se ne shvaća činjenica kako nije moguć napredak nauke bez borbe suprotnih mišljenja, o ispravnosti kojih će suditi kasnija pokoljenja naučnih radnika isto onako kako mi danas konačno prihvaćamo ili odbacujemo mišljenja Račkoga, Vj. Klaića, Smičiklase, R. Strohala, Šišića, Jasinskoga itd., i da ne bi bilo nauke već da bi postojala samo dogmatska apologetika kad bi svi prihvaćali nečije mišljenje poput božje objave, makar ona potjecala od samoga prof. Grafenauera.

Druga je pogreška da se ne vodi računa o tome da je pored heuristike sistematika sastavni dio svake nauke. Prema tome, suprotna mišljenja treba kategorizirati, što znači da svako od njih mora dobiti svoju etiketu. Da se spriječe nesporazumi, valja istaknuti da nauka bez kategoriziranja, tj. bez etiketiranja pojedinih svojih zaključaka, tekovina i razvojnih pravaca nije

⁴ ZČ 1966, str. 224. Primjedbe na neke kritike ispod teksta.

nauka, već kaotični bedlam. Ova tvrdnja nema veze s etiketiranjem u politici, koje treba odbaciti jer je obično popraćeno primjenom administrativnih mjera protiv etiketiranih, ili u najmanju ruku posljedicama, koje Don Basilio u Seviljskom brijaču nagoviješta u svojoj ariji »La calunnia è un venticello...« — Kleveta je povjetarac..., što uostalom pokazuju diskusije u Saveznoj skupštini SSRNJ između B. Zupančiča, Z. Hasa i drugih siječnja 1969.

A treća je pogreška u ovome. Danas — muzički rečeno — marksizam se ne može shvatiti kao pjevanje u jedan glas, već kao varijacije na istu temu. Ako nas sada guši marksistički pragmatizam (npr. ideologija birokracije u SFRJ), ako marksistički dogmatizam uzmiče (npr. u nauci nekih socijalističkih zemalja), ako se marksistički idealizam vrti u krugu svojih apstrakcija (npr. Lukàcs, Bloch itd.), ako marksistički realizam sebi mučno krči put, onda ništa ne smeta da pored njih također postoji marksistički pozitivizam. I zato ne bi uopće bilo potrebno vrijeđati se!

I na kraju još jedna opaska! God. 1955. u sarajevskom Pregledu vodili smo s prof. Đurđevom polemiku, tokom koje me je on nazvao pristalicom teorije faktora, tj. pozitivistom, što nije bio razlog da bih se ja uvrijedio! Niti ta tvrdnja, niti sama polemika koja je bila veoma oštra, nisu utjecale na naše lične odnose koji su i nadalje ostali odlični. Ni jedan ni drugi nismo tražili ljetopisce za samodopadno uzveličavanje vlastitih radova i za pobijanje protivničkih tvrdnji, već smo ovaj drugi posao prepustili argumentima što ih sami iznosimo. I to se dogodilo zato što smatram da se nauka unapređuje diskusijama, a ne traženjem proskineze pred vlastitim mišljenjem! I tako, zabacujući znanstveno-narcisoidni monopolizam pojedinaca, u nauci, ne slažem se, hvala bogu, s prof. Grafenauerom.

Oleg Mandić

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXI—XXII

1968—69

Redakcioni odbor

IVAN KAMPUŠ
OLEG MANDIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB